

LINGUOCULTURAL CHARACTERISTICS OF THE EMOTIONAL CONCEPT SHAME IN LEXICOGRAPHIC SOURCES

The article is devoted to the definition of the meaningful features of the emotional concept SHAME on the basis of the analysis of lexicographic sources, with considering of the semantics of the nonverbal components of communication. SHAME appears as a regulator of human behavior, a moral reference point. Non-verbal means characterize the experience of shame as a desire to hide.

Key words: *emotions, emotional concept, nonverbal communication.*

УДК 81'27+81.411.21

Кучеренко А. О., асп.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ САМОІДЕНТИЧНОСТІ УЧАСНИКІВ ІРАКСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-СПІЛЬНОТ

У статті розглядаються основні мовні засоби вираження самоідентичності серед учасників іракських Інтернет-спільнот у соціальній мережі Facebook. Автор пояснює особливості використання різних варіантів арабської мови залежно від форми спільноти – відкритої або закритої. Дослідження проведено на основі гумористичних Інтернет-спільнот, що відображають різні аспекти життя іракців за допомогою жаргівовливих текстів. Засоби вираження самоідентичності учасників вивчалися на різних рівнях мови.

Ключові слова: *Інтернет-спільнота, самоідентичність, закрыта група, іракський діалект, Інтернет-мем.*

Соціальні медіа представлені простором як для віртуальної, так і реальної діяльності представників різних частин світу, соціальних прошарків, політичних поглядів, віку тощо. Це зумовило неминучу появу окремих груп, до яких постійно долучаються нові учасники в усьому світі. Арабський сегмент викликає особливий інтерес для соціолінгвістичних досліджень у зв'язку з явищами білінгвізму та диглосії, поширеними у всьому арабському світі. До цього додається необхідність вивчення реалізації усного мовлення у глобальній мережі, що у випадку з арабською мовою відображає усе багатство та різноманіття регіональних діалектів, місцевих говірок, а також вернакул. Враховуючи те, що арабський світ не обмежується однією державою, то це спричинює необхідність визначення представників різних країн за допомогою вербальних та невербальних засобів. Останнє, у свою чергу, зумовлює появу розмовних сталих висловлювань і конструкцій із метою донести якомога більш змістовне в культурному, соціальному, політичному та інших аспектах повідомлення. Таким чином, актуальність цієї статті полягає в необхідності досліджувати подібні мовно-культурні процеси сучасності.

Більшість сучасних досліджень спілкування серед учасників арабських спільнот в Інтернеті, у тому числі й засобів вираження самоідентичності, зосереджується на комунікативному аспекті, аналізі тональності повідомлень, використанні різних мов тощо. Вказані приклади стосуються переважно коментувань та обговорень певних тем. Новизна цього дослідження полягає у вивченні засобів вираження самоідентичності іракців на різних рівнях мови у постфольклорних матеріалах соціальної мережі Facebook.

Існує щонайменше двадцять варіантів визначень поняття Інтернет-спільноти. Їх називають “Інтернет-спільноти”, “віртуальні спільноти”, “онлайн-спільноти”, “мережеві Інтернет-спільноти” та інше. Незважаючи на це, існує спільне у визначенні самого явища. Це – передусім “люди, які спілкуються за допомогою Інтернет-технологій на спільній платформі. Найчастіше користувачі мають власне ім’я користувача і пароль для свого персонального аккаунта” [7].

Також “онлайн-спільнота – це добровільне об’єднання користувачів, які беруть активну участь у певному сервісі, опосередкованому комп’ютером” [5, с. 2894]. Д. Петска та З. Бердж називають такі спільноти “віртуальними групами, які мають спільні інтереси та потреби. Онлайн-спільноти можуть бути як відкритими для всіх, так і призначеними винятково для членів самої спільноти, вони можуть мати, а можуть і не мати модератора” [8, с. 5]. Останнє викликає особливий інтерес у лінгвістичному вимірі, оскільки закриті спільноти створені для певних прошарків користувачів Мережі, а отже, існує ймовірність вживання вернакул, а далі – формування нових у зв’язку з використанням мови в умовах електронної комунікації, оскільки мова – це система динамічна. Крім того, проблема самоідентифікації учасників комунікації у веб-просторі лишається актуальною. Вивчення мовних засобів вираження ідентичності в закритих спільнотах дозволяє дедуктивними методами дослідити реально вживану мову серед різних прошарків населення-носія певної мови, не кажучи про соціальний, психологічний, комунікативний та культурний аспекти, які неможливо оминати в цьому випадку.

Як зазначає Х. Парк, Інтернет-спільноти бувають різних типів та можуть мати досить різноманітні призначення [8, с. 3]. Він ставить питання про те, чи відмінність у мові поділяє членів спільноти в Інтернеті на менші підгрупи. Це, у свою чергу, ставить перед нами таке твердження: з одного боку, мова різних Інтернет-спільнот (гумористичних, професійних, політичних тощо) відрізняється, а з іншого боку, Інтернет-спільноти утворюються на основі мовної відмінності. Залишається визначити, що впливає більше на утворення спільноти – соціальний чи лінгвістичний фактор. Ці та інші аспекти чекають на своє вирішення у подальших дослідженнях.

Як і спільноти в реальному світі, Інтернет-спільноти можна поділити на два типи: перший – спільноти із сильними зв’язками між учасниками, другий – спільноти зі слабкими зв’язками. Для першого типу, із соціолінгвістичного погляду, типовим буде вживання неформального варіанта мови, вернакул і т. п. [3, с. 43]. Тим паче це явище яскравіше виглядає у мові постфольклору, що від початку передбачає зв’язок із простонародністю, з одного боку (як результат народної словесної творчості у випадку Інтернету), а з іншого – забарвленою стилістично, особливо, що стосується закритих Інтернет-спільнот, як данина постмодерному суспільству з усією його прогресивністю.

Для другого типу, відповідно, притаманним буде використання варіанта мови, максимально наближеного до стандартів літературної мови. Це спричинено бажанням бути почутим і зрозумілим з боку решти учасників спільноти, оскільки основною функцією Інтернет-спільноти можна вважати комунікативну. Однак, як зазначає у своєму дослідженні Дж. Паолліло, саме соціальний фактор впливає на вибір варіанта мови для спілкування [7]. Отже, Інтернет-спільноти, як і соціальні групи в реальному житті, можуть відрізнятися за певними домінуючими чинниками, як-от вік, стать, соціальний статус тощо. Крім того, такі спільноти можуть бути сформовані за етнічною ознакою, релігійними поглядами, географічним розташуванням учасників та ін.

Відштовхуючись від того, що засобом дослідження фольклору соціальних груп А. Дандес обрав гумор (оскільки, щоб зрозуміти жарт, реципієнт мусить розуміти, проти якої норми висувається аргумент), а також від того, що гумор пов'язаний із груповою ідентичністю (ті учасники, які розуміють певний жарт, включаються в ту чи іншу групу) [2; 4], ми обрали для дослідження арабські Інтернет-спільноти гумористичного змісту. Крім того, гумор охоплює більшість сфер життя сучасної людини, слугуючи сублімацією накопичених емоцій у результаті повсякденних проблем та стресів, спричинених певними соціальними, політичними, економічними та іншими факторами.

Арабські Інтернет-спільноти досліджують у різних аспектах, зокрема політичному, соціальному та комунікативному. Й. Аш-Шагаф та М.М. Бегг у результаті дослідження Інтернет-спільнот Саудівської Аравії дійшли висновку, що завдяки можливості зберігати анонімність більшість комунікантів займала досить гнучку позицію, виявляла широкі погляди на життя та загалом виявляла себе більш впевнено, ніж у реальному житті. Крім того, люди виявляли збентеженість та соромилися певних аспектів їхньої культури і релігії [3, с. 46].

К. Ленце відносить до “онлайн-спільнот” Facebook і Twitter, арабський сегмент яких він досліджував у межах подій арабської весни 2011 року. Автор вказує на стрімке збільшення кількості арабомовних користувачів у Мережі загалом, та у Facebook і Twitter зокрема. У праці Ленце описується, по суті, комунікативна поведінка молодого арабомовного населення. Основною ідеєю є прагнення до змін – соціальних, економічних та політичних [6, с. 78].

Якщо арабські лінгвісти виступають більше за ідею незмінності літературної форми мови, то спілкування користувачів соціальних медіа відображає абсолютний плюралізм, намагаючись відповідати вимогам глобального простору, що спонукає до здійснення ефективної комунікації між людьми. Тобто, основною метою перебування у соціальних медіа сьогодні є зрозуміти і бути зрозумілим, щоб донести своє повідомлення до решти та отримати релевантну відповідь. Для реалізації такої мети повідомлення публікуються здебільшого у форматі літературної арабської мови, однак із використанням засобів усного мовлення та емоційно-експресивних елементів для передачі інтонації та настрою поширюваної інформації.

Для арабських закритих спільнот у соціальній мережі Facebook можуть бути визначені різні критерії відокремленості від відкритого простору комунікації, наприклад:

- географічний (регіон (Північна Африка чи Азія), конкретна країна, певне місто тощо);

- гендерний (спільноти орієнтовані на конкретну стать);
- віковий (здебільшого межі розмиті, але до деяких спільнот не додають дітей, або навпаки – людей, які перевищили умовну вікову позначку);
- професійний (окремі спільноти для студентів, студентів певних факультетів, для лікарів, для різноробочих тощо);
- релігійний (спільноти винятково для мусульман);
- тематичний (гумористичні, інтимні, політичні, здоровий спосіб життя, цікаві факти та інше) тощо.

Учасниками однієї Інтернет-спільноти можуть бути від двох-трьох користувачів мінімум до кількох мільйонів і більше – без обмежень. До Інтернет-спільнот у соціальних мережах можна віднести групи та сторінки. Закриті групи регулюють кількість тих, хто намагається долучитися до них. Сторінки останнім часом стали більш популярними. До них не долучаються. Сторінку можна вподобати і стежити за її оновленнями. Закритість визначається дозволом власника/модератора сторінки переглядати приховані матеріали. На відміну від груп, сторінки повністю закрити неможливо. Частина інформації бачать всі користувачі Мережі. Щоб переглядати дані закритої групи, користувач мусить надіслати запит на приєднання. Залежно від того, наскільки група активна, кандидата затверджує адміністратор групи. (Наприклад, “Nukut ‘iḡāqīyuah” (“Іракські жарті”) долучили автора дослідження протягом доби, а “Nukut wa taḡššī wa fakāhah ‘iḡāqīyuah” (“Іракські жарті, регіт та гумор”) – протягом однієї години). У випадку зі сторінкою, учасник сам додається, поставивши позначку “стежити”.

Також необхідно враховувати особливості формування мовної особистості в Інтернет-спільноті, що дозволяє визначати “своїх” і “чужих” серед учасників комунікації. Тут важливо зауважити, що хоча Інтернет-спільноти й утворюються на основі різних соціальних критеріїв, головним все-таки лишається фактор спільності інтересів. Як вказує О. Тищенко, порозумітися між собою можуть і підліток із доктором наук [1, с. 37].

Якщо сторінка перебуває у публічному доступі, це не завжди означає її відкритість. Так, у згаданій вище спільноті “Nukut ‘iḡāqīyuah” (“Іракські жарті”) закритість визначається особливостями форми арабської мови, що вживається у Хіджазі.

Рис. 1

тність визначається особливостями форми арабської мови, що вживається у Хіджазі. У фонетиці діалекту /k/ звучить як /tʃ/, а в електронній комунікації записується літерою *ḡīm*, однак у випадку, коли мова йде про особовий займенник другої особи однини або останню літеру слова (див. Рис.1):

Коли твоєму коханому повільно доходить (емотикон):

- Любий (емотикони “посмішка”)
- Що, життя моє?
- Скажи, що ти думаєш одним словом (емотикони)

- Щотидумаєш
- (емотикон)

Підпис мема у мемі “Гетьзвідси” (навмисно одним словом для переконливості та комічності).

У наведеному вище креолізованому тексті яскраво виражене вживання заміни літери *k* на *ğ* та *q* на *k* на рівні графем. На рівні лексем найперше, що привертає увагу та слугує беззаперечним засобом самоідентифікації, – вживання притаманного іракському діалекту питального займенника *šnū* (“що”) у цьому прикладі, а також ми зустрічаємо питальний займенник *manū* (“хто”) в інших текстах, заперечну частку *mī*. Ідентифікувати “своїх” також дозволяє часто вживаний зворот “*lāzim 'akū*” (“потрібно”). Спостерігається вживання діалектної форми дієслова *'akū* (“бути”) з частками *'an*, *'anna*, *'inna*. Типове для іракського діалекту та аравійських діалектів висловлювання “*šlūnağ*” (як справи, або який – залежно від контексту) також часто використовується.

За змістом постфольклорні тексти даної спільноти на досить очевидному рівні виражають самоідентичність як окремих учасників, так і групи загалом. Основним засобом самовираження виступають такі звороти, як “*'illā 'irāqiy*” (“тільки іракець”), “*'anta bi-l-'irāq*” (“ти в Іраку”), “*al-'irāqiyūna*” (додається невербальний графічний засіб, на кшталт стрілки або емотикона вказівного пальця і т.п.), “*yawmiyyāt 'irāqiy*” (“буденність іраця”), “*māzā yumayyiz al-'irāqiy*” (“що вирізняє іраця”) та інші варіанти висловити загальну ідею – унікальність іракців та їхньої країни.

Цікавим є вибір комунікативної стратегії в ситуації протиставлення “ми – чужі”. Порівняння з іншими арабськими країнами відбувається в обидві сторони: “ми кращі” і “ми гірші”, при цьому не завжди ці поняття чітко розмежовані, оскільки можна відчутти в тональності повідомлень надію, що все-таки саме іракці кращі. Однак даний аспект заслуговує на більш детальне вивчення та очікує на подальші лінгвістичні та комунікативні дослідження.

Розглянемо такий приклад (Рис.2):

“Коли хтось хоче налякати когось:

Рис.2

Рис. 3

Американец.. скажіть, що ви знаєте Усаму бен Ладена.
 Іранець... скажіть, що Саддам Хусейн живий.
 Француз... скажіть, що подружка вас не любить.
 Кореець.. скажіть, щоб позичили вам грошей.
 Італієць.. скажіть, що уряд заборонив макарони.
 Японець.. скажіть, починається вторгнення.

Рис. 4

А щодо іракця.. Скажіть, я знаю ім'я твоєї мами – і в нього обличчя побіліє від страху”.

Крім уже вказаних вище субституцій, ми бачимо, як для майбутнього часу обрано *h* і навіть *h* (ймовірно, помилково), на відміну від йорданського та єгипетського сегмента, де часто зустрічаємо *h* на позначення майбутнього часу. Вжито фразеологізм “*inqalaba waǧhuhi 'asfara wa 'abyaḍa*” – в нього обличчя побіліло [від страху] (букв. “його обличчя перетворилося на жовте та біле”), що є типовим для усної народної сфери побутування більше, ніж для літературної форми.

Інший креолізований текст (Інтернет-мем) та його коментування чудово демонструє, як відкритість спільноти з технічного погляду не гарантує можливості входження в таку спільноту на правах “свого” (див. Рис.3):

“Мені потрібна жінка, яка змусить мене страждати.

Їдь до Іраку, вона змусить тебе передумати”.

У коментарях: “Їдь до Алжиру, там тобі це забезпечать”.

Саме повідомлення отримує 27 позначок “вподобати” та коментарі, а от коментар користувача, якого очевидно ідентифікували як чужинця, не отримує відгуків. Лише один маркер “Алжир” позбавив комуніканта можливості увійти до закритої спільноти іракців.

Текстова частина Інтернет-мема поділена на дві репліки. Перша – у формі літературної мови – “*’aḥtāḡu li-’imra’ah taḡ’alunī ’aḥzan*” (змусить мене страждати). Друга частина – глузування – слугує засобом самоідентифікації іракців – “*rūḥ li-l-’irāq...*” (по-перше, вживання розмовної форми, іракського діалекту, а по-друге, – пряма вказівка у формі назви “Ірак”).

Незважаючи на те, що основною віссю цієї спільноти є життя в Іраку, особисте не втрачає актуальності. У контексті належності до спільноти учасники шукають вужче коло людей за спрямуванням “*manū miḥlī*” (хто ще, як я), що, між іншим, є своєрідним кліше для вираження самоідентичності членів різних Інтернет-спільнот (див. Рис.4):

“Енергія в мене, коли я йду спати (100%).

Енергія в мене, коли я прокидаюсь (2%)”.

Якщо коротко описувати спрямованість цього Інтернет-мема, то виходить наступне: “хто ще такий самий іракець, як я...” Це забезпечується лише одним словом *manū* (“хто”), про яке ми згадували раніше.

Таким чином, ми бачимо, що до основних мовних засобів визначення самоідентичності членів іракських Інтернет-спільнот гумористичного змісту належать слова-маркери: займенники, дієслово стану “бути”, заперечна частка, короткі повсякденні висловлювання іракським діалектом, слова з коренем “Ірак” та синтаксичні конструкції на кшталт “тільки іракці”. Крім того, спостерігаються графічні засоби передачі фонем, типових для іракського діалекту (k/ḡ, q/k).

Як видно з прикладу щодо іракських спільнот, технічна закритість та фактична не завжди означають одне й те саме, що викликає особливий інтерес у дослідженні мовних засобів вираження самоідентичності, серед яких основним виступає використання певної форми мови. Якщо говорити не про етнічний критерій, а, наприклад, професійний, то дослідники зіштовхнуться з навмисним вживанням вернакул, специфічним професійним гумором (для якого з’являються нові мовні нашарування) та ін. Однак це дослідження є лише вступом до наступних студій як у сфері вивчення засобів вираження самоідентичності в Інтернет-спільнотах різних арабських країн, так і багатьох інших лінгвістичних аспектів вивчення закритих і відкритих груп у соціальних мережах та поза ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тищенко О. Мова Інтернет-спілкування: стиль, норма, освіта / О. Тищенко // Мовознавство. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dyvoslovo.com.ua/wp-content/>

uploads/2016/03/10-1211.pdf. 2. *Aldred B. G.* The Dynamics of Tradition and Folk Groups in the Role-Playing Game / *B. G. Aldred.* – 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://folkloreforum.net/2009/01/14/the-dynamics-of-tradition-and-folk-groups-in-the-role-playing-game/>. 3. *Al-Saggaf Y.* Online communities versus offline communities in the Arab/Muslim world / *Y. Al-Saggaf, Begg M. M.* // *Info, Comm & Ethics in Society.* – 2004. – Vol. 2. – P. 41 – 54. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pdfs.semanticscholar.org/60cc/87677557cea5e63e1fe1d65e614b6f09b7ce.pdf>. 4. *Dundes A.* Interpreting Folklore / *A. Dundes.* – Bloomington, 1980. – 304 p. 5. *Kindsmüller M. C.* Online Communities and Community Building / *M. Kindsmüller, S. Leuchter, L. Urbas* // *Encyclopedia of Information Science and Technology.* – 2009. – P. 2893 – 2898. 6. *Lenze N.* Social Media in the Arab World: Communication and Public Opinion in the Gulf States / *N. Lenze* // *European Journal of Communication.* – 2016. – Vol. 32. – №1. – P. 77 – 79. 7. *Paolillo J.,* The Virtual Speech Community: Social Network and Language Variation on IRC // *Computer-Mediated Communication.* – 1999. – Vol. 4. – №4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.1999.tb00109.x/full>. 8. *Park H.,* Language Difference in Virtual Communities in Cyberspace: Blogosphere, Wikis and Social Network Sites. – 2009. – 25 p. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://pdfs.semanticscholar.org/4d1c/300e51b5fe45bccce3c55164f0381fd67ac.pdf>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Facebook [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/nokat.hawry/?fref=ts>.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2017 р.

*Кучеренко А. А., асп.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ*

ЯЗЫКОВЫЕ СРЕДСТВА ВЫРАЖЕНИЯ САМОИДЕНТИЧНОСТИ УЧАСТНИКОВ ИРАКСКИХ ИНТЕРНЕТ-СООБЩЕСТВ

В статье рассматриваются основные языковые средства выражения самоидентичности среди участников иракских Интернет-сообществ в социальной сети Facebook. Автор объясняет особенности использования разных вариантов арабского языка в зависимости от формы сообщества – открытой или закрытой. Исследование проведено на базе юмористических Интернет-сообществ, которые отображают разные аспекты жизни иракцев при помощи шуточных текстов. Средства выражения самоидентичности участников изучались на разных уровнях языка.

Ключевые слова: Интернет-сообщества, самоидентичность, закрытая группа, иракский диалект, Интернет-мем.

LINGUISTIC MEANS OF SELF-IDENTITY EXPRESSION OF THE PARTICIPANTS OF IRAQI INTERNET COMMUNITIES

This paper deals with the basic linguistic means of self-identity expression among the participants of Iraqi Internet communities on social networking Facebook. The author explains the peculiarities of usage of different variants of Arabic language regarding the community's form – either public or private one. The research was made on the basis of humorous Internet communities that reflect various aspects of Iraqis' life through comic texts. Means of expression of self-identity were studied through different levels of language.

Key words: *Internet community, self-identity, private group, Iraqi dialect, Internet-meme.*

УДК 811.111'22'42 : 791.221 / .228

Леgezьда А.В., к. філол. н., доц.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

МЕТАТЕКСТУАЛЬНІСТЬ У КІНОДИСКУРСІ

Дослідження присвячене феномену метатекстуальності та її виявам у кінодискурсі як специфічній семіотичній системі, що трактується як властивість кінодискурсу (кінопродукту) роз'яснювати та коментувати процес власного створення (кінофільму в цьому випадку). При цьому руйнується ілюзія реальності кінофільму. Дослідження має за мету встановлення епізодів метатекстуальності кінодискурсу гетерогенного характеру (текстових, візуальних, інтерактивних, сюжетних та інтертекстуальних), що містять вказівки на те, що цей кінодискурс презентує себе не лише як результат (продукт), а і як процес креативної діяльності.

Ключові слова: *метатекстуальність, метатекст, кінодискурс, метатекстуальний прийом, текстовий рівень, візуальний рівень, інтерактивний рівень, сюжетний рівень, інтертекстуальний рівень.*

Це дослідження має за мету вивчення феномену метатекстуальності та її різноманітних виявів у кінодискурсі як специфічній семіотичній системі. **Актуальність** дослідження зумовлена своєчасністю вивчення різних аспектів кінодискурсу як мультимодальної полікодової системи у межах сучасної лінгвістики. Кінодискурс становить динамічний процес взаємодії авторів кінострічки та кінореципієнтів, що здійснюється у міжкультурному просторі за допомогою мультимодальних і мультимедійних каналів кіномови та кваліфікується як один із напрямів дослідження семіотичних систем. Лінгвістично-кінематографічне сьогодення все більше фокусує увагу на різних аспектах кінодискурсу, але відзначаємо, що в цьому плані поняття метатекстуальності в кінодискурсі характеризується недостатнім ступенем досліджуваності. **Об'єктом** дослідження постає метатекстуальність сучасного англійського кінодискурсу. **Предметом** дослідження виступають механізми реалізації метатекстуальності в кінодискурсі, її різноманітні різнорівневі прийоми. **Метою**